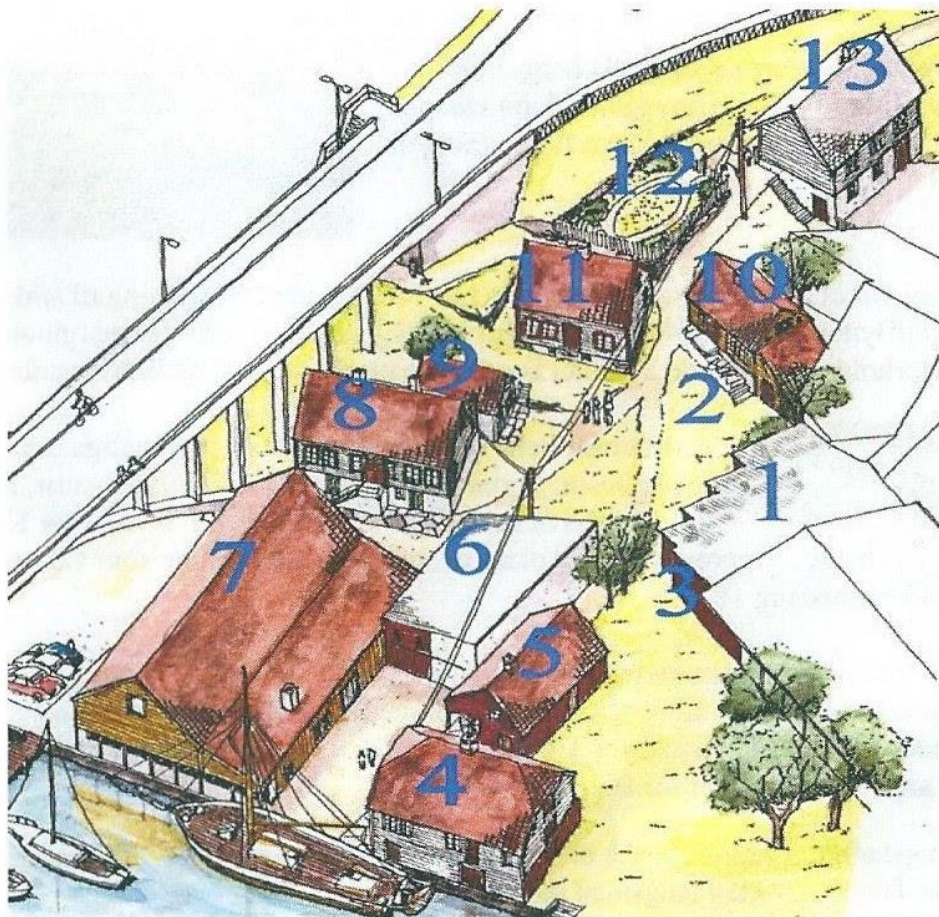

VELKOMMEN TIL DOKKEN

Miljømuseet Dokken på Hasseløy er den største friluftsavdelingen til Karmsund folkemuseum. I skoleferien er museet betjent alle dager unntatt lørdag.

Informasjonen (1). Her får du billett og butikkvarer. Det er også en enkel kafe og sommerutstilling. Se etter vertene i området! De tar deg med på omvisning i husene! Om vinteren er husene stengt, men uteområdet er fint rekreasjonsområde.

Området ble bebyggt før byen fikk reguleringsplan i 1856 og fremstår som selvgrodd. Museet har fortettet bebyggelsen med nyoppførte og tilflyttete hus der opprinnelige bygninger er revet. Størst er Båthuset (7) med museets båtsamling.

Stedsnavnet Dokken (2) betegner en lukket havn.

Fortøyningsringen i bakken vitner om den gamle båthavnen som for lengst er fylt igjen. Innløpet strakte seg østover mellom Ferkingstadhuset (4) og Båthuset (7).

På veggen til Informasjonen (1) henger en **minneplate (3)** etter båtbyggeren John Hauge, (1851 – 1929) som drev skipsverft i bygningen fra 1870 og utover 1900-tallet.

Dokken var et attraktivt sted å sette opp hus for folk med tilknytning til sild og skip. Tilflytterne hadde ofte hus med fra landsbygda. Tomtene var marginale. Naturforholdene avgjorde hvordan husene ble plassert i forhold til hverandre.

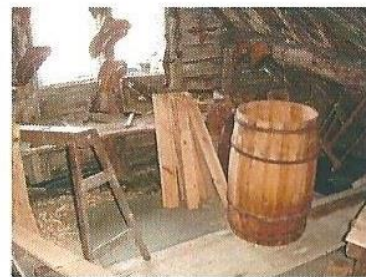

Museumshusene som ligger på sine opprinnelige tomter har gateadresse: Ferkingstadhuset med tilhørende naust, Brogt. 1d, Blikshavnhuset 7b, Losahuset 9c og Stavahuset 13b.

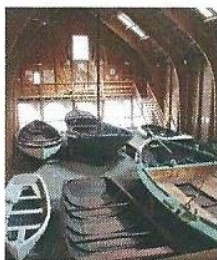
Disse bygningene representerer de plan- og konstruksjonstypene som var vanlige her i tiden omkring 1850.

Ferkingstadhuset og naustet (4, 5) er bygd nytt i sørenden av et skjær midt i sundet omkring 1830. Skjæret var forbundet med Hasseløy med en molo som gikk gjennom svalgangen på naustet. Den langgrunne bukten og stranden ble fylt ut, blant annet for å gi tomt for Haugeverven.

Ferkingstadhuset representerer den eldste typen sjøhus. Det ligger med langsiden mot sjøen, og har salteri nede og bolig i overetasjen. Senere ble det vanlig å bygge sjøhus for seg og eget bolighus i tilknytning til dette som Båthuset–Blikshavnhuset. Sjøhusene ble også bygd med gavlen mot sjøen. Ferkingstad-huset har sjøhusloft med full utrustning til fisker, bökkerverksted, strykeri og rom for overnatting på loftet.

Sildekummen (6) av betong ble bygd i 1916. Kummen ble brukt til å salte sild i. Silda ble så "lagt om" i tønner for salg.

Båthuset (7) er bygget på tomten etter et av sjøhusene som ble revet for å gi plass til ny bro, og huser museets båtsamling. Huset er bygget med limtrebuer og vegger i bindingsverk. Huset har demonstrasjonsverksted med grue for bøkkes.

I samme skorsteinsmassivet er det også en bakerovn som benyttes til kurs og på aktivitetsdager.

Blikshavnhuset (8) ble bygget av skipsreder Anders Rasmussen Blixhavn mellom 1862 og -64. Planløsningen er slik at det lett kunne bo to eller flere husstander i huset. I 1865 bodde det 11 personer her. I 1926 var tallet på beboere hele 17.

I Blixhavnhuset er planløsningen som i Losahuset, men med to leiligheter i hovedetasjen. Leiligheten mot nord viser en typisk bosituasjon i et eldre hus i 1950-årene. I den andre leiligheten illustrerer fotoutstillingen "Livet mellom husene ..." hvordan livet kunne arte seg i hverdag og fest i Dokken. Her er også mange by- og havnebilder.

Museet overtok Blikshavnhuset rundt 1990. Vinduene ble restaurert og entréveggene i gangen fjernet. Huset ble pusset opp og fargesatt stort sett slik det var fra 1950 og utover.

Butikkbygningen (9) er ny. Både bygning og innredning er i sveitserstil. Innredningen er fra Central Kolonial, også kjent som kaffeforretningen i Sørhauggaten. Derfor den store elektriske kaffekvernen. Butikken var i drift til 1985.

Butikken skal illustrere en situasjon like etter 2. verdenskrig. Museet tar fortsatt i mot varer som kan passe inn.

Stavahuset (10) er det minste og enkleste huset og ble flyttet fra Staua i Førresfjorden. Tømmeret i stuen og lafteknutene tyder på at den delen av huset kan være fra 1700-tallet. Huset har en tømret stue i bredden på huset, og kjøkken, kammers og gang i grindbygg. Huset viser tegn på at det i perioder har bodd to familier nede og en på loftet. I dag er huset innredet slik en familie kunne ha det som nettopp hadde flyttet til byen rundt 1860.

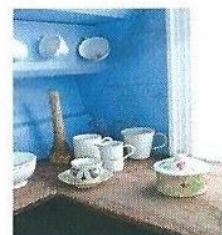

Losahuset (11) ble flyttet til byen fra Tysvær i 1850-årene av en losfamilie. Bonden på Hasseløy ville ikke selge dyrkbar jord. Huset ble derfor plassert like i strandkanten. Dette gjorde veien kort for losen til båt og utfart. Den forseggjorte portalen på østsiden har aldri hatt trapp eller dørklinke der huset ligger nå.

Før var det vanlig å flytte hus. Huset ble bygget med trenagler – ikke spiker – i konstruksjonene. Det var derfor lett å plukke delene fra hverandre.

Stue og kammers-seksjonen i Losahuset er laftet. Kjøkkenseksjonen er grindbygget, en eldre konstruksjonstype. I Losahuset er den gamle grua bevart. Utstyr og møbler er preget av tiden omkring 1. verdenskrig (1914-18).

Også på loftet er det grue og store, åpne rom. Her leide man ut rom i sildesesongen om vinteren til tilreisende sildearbeidere. Opptil 20 personer "lå på flatseng" (underlag av halm) i rommet over stuen og i sidekammerset og stelte seg mat på gruen i forrommet

Hagen (12) ligger på gårdsplassarealet til et hus som ble revet da den nye broen ble bygd. Den er konstruert inn i Dokken for å illustrere alminnelige trekk i lokal hagehistorie på slutten av 1900-tallet.

Hagen er påvirket av engelsk parkstil. Man går inn i hagen og beveger seg mot et mål, sitteplassen i det sørøstre hjørnet. Man beveger seg gjennom et landskap av vegetasjon og opplever de ulike planteslagene på veien. Samtidig utgjør hagen et lukket rom omgitt av stakitt. Plantene i ytterkanten avgrensner og fyller yttersonen. Det ovale feltet i midten med lave ensartete planter utgjør rommets sentrum. I butikken kan du låne kart over plantene i hagen.

Bedehuset Zion (13) i Brogt. 13c er bygget i 1904 ved ferjeleiet på Salhus like ved Karmsundbrua. Huset ble flyttet fra Norheim uten å rives i 1994. Zion er bygget med sveitserformer som var vanlig midt på 1890-tallet. Bedehuset ble oppført av Norheim skolekrets, og bygden eide huset. Huset har en stor sal, et kammers samt kjøkken på loftet. På den nye tomten ble huset utstyrt med moderne kjøkken og vannklosett i kjelleren. Huset fungerer som møte- og forsamlingsal i Dokken.

Karmsund folkemuseum
Skåregt. 142, tel 52709360
www.karmsundfolkemuseum.no

NORHEIM BEDEHUS (ZION)

Brogaten 13c

Bygningshistorie

Huset er bygget i 1904. I 90 år sto det på sin opprinnelige tomt nord for "De fem dårlige jomfruer" og Karmøybroen. Plasseringen i forhold til terrengets helling og adkomstvei var omtrent som nå. Huset er i prinsippet tatt vare på slik det var da museet overtok det i 1982. Allerede kort etter oppførelsen fikk huset direkte inngang fra bislaget til kammerset bak salen. Kjøkkenet ble forbedret. Det fikk takvinduer i stedet for vinduet i gavlen. Det opprinnelige pannetaket ble erstattet med skifer. El. anlegg har huset hatt siden 1920.

Utvendig har huset alltid vært hvitt. Innvendig var det kort etter oppførelsen umalt. Senere var veggene rosa, taket hvitt og dørene grå. Nåværende fargeskjema skriver seg fra emissær og maler Andreas Kallesteins oppussing i 1950. Enkelte ådrete dørblad står urestaurert fra hans tid. Både kulørene og bruk av lasér-teknikker er karakteristiske for smaken her i distriktet på dette tidspunktet. Etter 1960 fikk huset oljekamin, og nytt, større bislag med tørrklosett i stedet for tidligere uthus, samt platelagt gulv med belegget til erstatning for det tidligere malte tregulvet. Bislaget, ovner og skorsteinssystem ble restaurert etter flyttingen til Dokken og har i dag opprinnelig utforming.

Stil og konstruksjon

Framveksten av sveitserstilens formspråk er for Haugesunds vedkommende først og fremst avlesbart i bygningens taksoner. De fleste bygningene i Dokken er i ren klassisistisk stil med meget knappe, gesimsformete takutspring. Blikshavnhusets tak har derimot karakter av "plate"

som er lagt ut over den klassisistisk detaljerte bygningskroppen. Zion har rene sveitserformer av en type som ble vanlig midt på 1890-tallet. Bordkledningen er flat og har staffprofil. Det er gjort utstrakt bruk av avfasing i belistningen. Takutspringene er løvtynne og med synlig konstruksjon. På et tidligere stadium var de lokale sveitserformene mer vulstige. Detaljeringen på Zion er ellers særdeles enkel. Også konstruksjonen på Zion ble alenerådende i trehus her i distriktet på slutten av 1800-tallet. Huset er laftet av 3 toms pløyet plank. Planken er lett erkjennbar inne i huset. Taket er av bord (over- og underslag) på åskonstruksjon. I salen er det himling under denne konstruksjonen.

Eiendomsforhold og drift

Zion er oppført og bekostet av innbyggerne i Norheim skolekrets. Bygden eiet bedehuset. Styret for bedehuset ble valgt av et årsmøte der alle i bygden hadde adgang og stemmerett uten spesielt medlemskap. På styremøtene ble det skrevet utførlig protokoll. Denne er oppbevart og gir rikelig beskjed om hva som er skjedd i bedehuset opp gjennom tidene.

I formålsparagrafen for bedehuset heter det: "Bedehuset Zion.....er oppført for at tjæne indvaanerne i denne kreds til et samlingssted, hvor de udenfor den offentlige gudstjeneste kan mødes omkring Guds ord og kristelig virksomhed...." Tilsvarende formulering går igjen for en rekke bedehus' vedkommende. Behov for egne hus for kristelig møtevirksomhet oppsto i kjølvannet etter Hans Nielsen Hauges forkynnelse tidlig på 1800-tallet. Haugebevegelsen la stor vekt på et personlig gudsforhold og sterk frelsesbevissthet. Kirkens gudstjeneste og sjelesorg syntes å trenge et supplement. Det ble vanlig at troende

kom sammen i hjemmene til oppbyggelsesmøter. Bedehusene avløste hjemmene som lokale for slike kristelige møter.

Livet på bedehuset

Fra slutten på 1860-årene vokste det fram en rekke kristelige organisasjoner som ved siden av personlig oppbyggelse hadde misjon til formål. For organisasjonene reiste emissærer rundt i distriktene. De bodde hos private mens de var talere på enkeltmøter eller møteserier. Zion ble som bedehus flest, reist for å kunne ta imot disse tilreisende predikantene. På ledige søndagskvelder arrangerte bedehusstyret møter med egne krefter.

Et småmøte i uken fungerte oftest til oppbyggelse for dem som sto bedehuset nærmest. Basarer og fester trakk derimot folk fra hele bygden. Siden det tidligere var større konsens om trosforestillinger, ideal og moral, fungerte bedehusene med virksomheten som foregikk der som rene samfunnshus. Forresten ble bedehusene ofte forvaltet på en liberal måte, slik at de også ble brukt til møtevirksomhet uten klar religiøs profil.

Et møte

Hovedelementene i et vanlig bedehusmøte er talen (spesiell forkynner), åpning og vitnesbyrd (folk fra forsamlingen), og rikelig sang. Sang- og musikklagene utgjorde en viktig del av foreningsvirksomheten omkring bedehuset. Som instrumenter nyttet de gitar, fiolin og trekkspill. Harmonium eller piano akkompagnerte forsamlingssangen.

I et miljø som dette var det behov for mange å markere en viss avstand til ideologi og form.

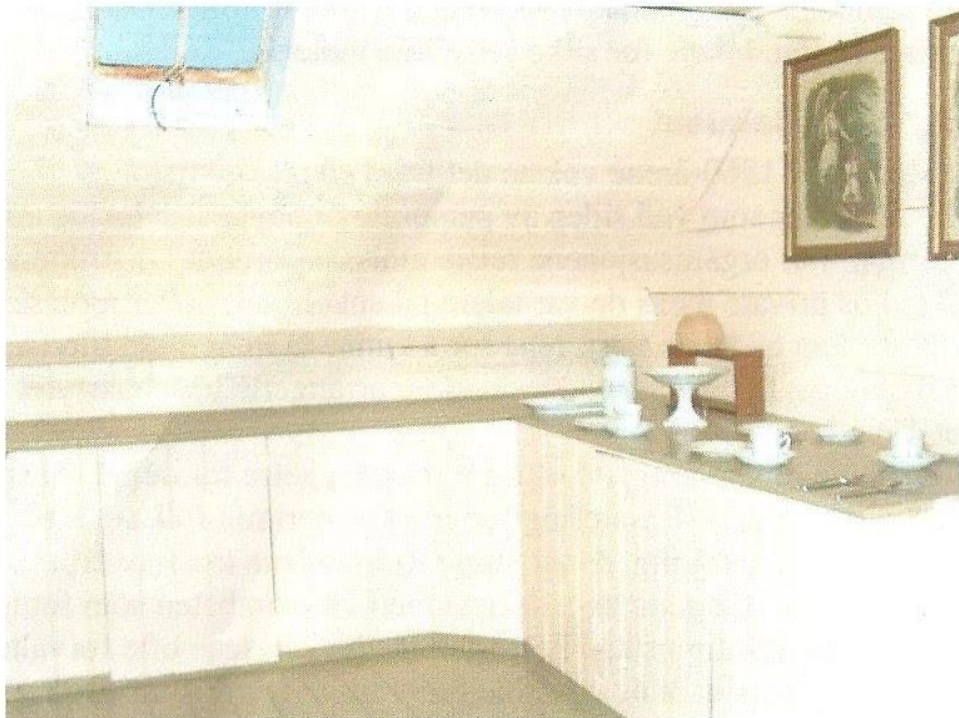
I et større bedehus var det oftest galleri bak i salen og på sidene.

Galleri på sted som tilsvarer

Zions kjøkken kunne gjerne deles av mot salen med lemmer som et eget, mindre møtelokale, slik kammerset på Zion har fungert.

På galleriet fant mange sin plass som hørte til i bedehuskulturens periferi. På Zion har disse plassert seg bakerst i salen eller i kammerset når dørene til dette var åpne.

Fra bedehus til arbeidskirke

Da det skulle bygges arbeidskirke på Norheim på slutten av 1970-tallet, gikk de fleste i kretsen omkring bedehuset Zion inn for å la virksomheten gå inn som ledd i menighetsarbeidet. En slik løsning er ikke selvsagt, siden det ofte utviklet seg skarpe grenser mellom bedehusfolket og kirken. På Norheim ble tidligere planer om å flytte Zion til et mer sentralt sted eller erstatte det med et nytt og større bedehus oppgitt. Karmsund Folkemuseum fikk kjøpe huset med støtte fra Torvastad og Skåre Sparebank.

KARMSUND FOLKEMUSEUM

Skåregt. 142, Postboks 246, 5501 Haugesund
Telefon 52 70 93 60 – Telefaks 52 70 93 69
www.karmsundfolkemuseum.no

e-post: postmottak@karmsundfolkemuseum.no

FERKINGSTADHUSET

DOKKEN

Museet i Dokken består av 8 hus. Ferkingstadhuset med tilhørende naust (Brogt. 1d), Blikshavnhuset (7b), Losahuset (9c) og Stavahuset (13b) ligger på sine opprinnelige tomter fra tiden før Haugesund ble regulert (1856). Disse bygningene representerer plan- og konstruksjonstypene som var vanlige her i tiden omkring 1850. Interiørene viser hvordan den alminnelige mann bodde og arbeidet i Haugesund i tiden henimot århundreskiftet. Norheim bedehus (Zion) (13c) erstatter et tidligere hus på samme tomt. Det er representativt for stil og konstruksjon i Karmsund ca 1900.

Strandlinjen i Dokken gikk tidligere bare noen meter nedenfor østveggene til Blikshavnhuset, Losahuset og Stavahuset. Ved skuten på Stavahuset bøyde strandlinjen vestover. Ferkingstadhuset og naustet lå på søndre del av et skjær midt i sundet. Skjæret var forbundet med Hasseløy med en molo i forlengelsen av naustets svalgang. Området fra moloen mot øya var en langgrunn bukt som senere ble utfylt som tomt for Haugeverven. Derfor er båtopleftrekket til naustet på vestgavlen. Bukten på den andre siden av skjæret mellom Ferkingstadhuset og den søndenforliggende sjøhusrekken (revet for broen) var den egentlige dokken – en skjermet lomme for småbåter. Fra denne har området sitt navn.

Sjøhusbygningen

Ferkingstadhuset er oppført like før 1850. Navnet har det etter Ole Simensen Ferkingstad, innflytter til Haugesund fra Sør-Karmøy. Han overtok eiendommen tidlig i 1850-årene og bodde der til sin død i 1903. Hans etterkommere bodde på Skjæret til 1945.

Måten bygningen er konstruert og innrettet på er karakteristisk for den eldste bebyggelsen i Haugesund. Både byggemåte og planløsning er utradisjonell og betinget av krav til effektivitet og rasjonell tenkning. Huset er reist på murer ute i sjøen for at båter skulle kunne legge til ved portene. Det er satt opp av sammentappet, panelt bindingsverk. Boligrommene er av suet sinklaftet plank. Taket har åskonstruksjon med sutak av over- og underslag. Merk det tunge skorsteinsmassivet som hviler på fire tresøyler! På fasadene mot land har huset tømmermannspanel i 1.etg. Resten av bygningen har vestlandspanel med sparsomme dekorative detaljer i sen klassisisme.

Naustet

Naustet er bygget på samme måte som hovedbygningen. I sørøstre hjørne av huset har man gjort gjenbruk av en eldre, tømret bygning som del av naustet. Den utgjør et rom med grue som har vært eldhus for husholdningene i hovedbygningen. Resten opptas av svalgangen. Her har man tørket garn og nøter. Søylen mot sør sto tidligere i kailinjen. Naustet har ellers tjent som opplagsplass for båter og som uthus.

Salteriet

Detaljene i salteprosessen varierte i Haugesund fra tid til annen og salteriene i mellom. Ofte foregikk salting av sild i friluft.

I Ferkingstadhuset tenker vi oss nedleggingen av sild i tønner å foregå ved den store risten innenfor hovedporten i sjøhuset. Sildebåtene la til like utenfor porten. Sønnefor risten står et par stamper. Slike ble fylt med sild, heist opp med vindetauet og tømt i risten. Vann og risp rant av silden gjennom risten og gulvet ned i sjøen under huset. Væsken ble kalt gulpe. Håvene er til å flytte sild i risten med. I risten ligger og en ganekniv og en nippesaks til å fjerne "strupen" på silden med slik at laken kunne trenge inn i fisken.

På hver salters plass er det to tønner, en til salt og en til sild. Sild og salt ble lagt lagvis i sildetønner. Saltet ble øst med et blikkbrett eller et annet passende kjørl fra salttønner. Denne ble fylt ved saltstryten i rommets NV del. I rommet like over ble saltet oppbevart i dunger. Gulvet er ekstra sterkt konstruert for å tåle tyngden. Både

ved alminnelig førstegangssalting og ved "omlegging" for eksport, måtte tønnene etterfylles med lake av salt og vann. Ferdigpakkede tønner ble oppbevart på bryggen nordenfor huset.

I søndre ende av salteriet henger sjabloner til bruk ved merking av tønner. En rekke steder på bjelker og kledning ses strekmerker for å holde rede på antallet ferdigpakkede tønner.

Boligen

Utstillingen viser hvordan man kan ha innrettet seg i Ferkingstadhuset i perioden 1900-1910. Det bor en familie i huset. Den består av ektefolk, en bestefar, to mindreårige barn og en baby. Husfar driver silde- og heimefiske. I sesongen driver han med silde-salting og bøkning. Husmor driver sy- og strykeforretning i 3. etg.

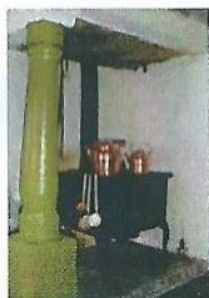
Familien har innrettet seg med en bestestue og en dagligstue. Dette var vanlig hos dem som hadde stor nok bolig. Bestestuen ble bare brukt i helgene og ved festlige anledninger. Der finner vi de nyeste og mest moderne møblene i leiligheten, nemlig sofaen og stolene i jugendstil. De danner stuens hovedgruppe i det ene hjørnet. Pidestallen i SV-hjørnet og de to biedermeysterstolene ved vinduene er rester av et eldre møblement som etter hvert har måttet vike til stuens periferi. Møblene er stilt opp i tilnærmet

symmetriske grupper, men samtidig slik at de synes å stå fritt i rommet. På veggene henger familieportretter.

I dagligstuen finner vi de to eldste møblene i leiligheten. De to empirestolene med skinnseter og hjørneskapet er fine møbler, men er slitte og gammel-dagse og har ikke lenger noen representativ funksjon. Bordet er dekket til et grøtmåltid (frokost/aftens). I hjørneskapet er det kjørl, bestikk og dekketøy. Kommoden har avløst kisten som oppbevarings-møbel. Her oppbevares det klær. Ektefolket sover i den store sengen, mens to barn har sengeplass i benken under vinduene.

Skipsbildene på veggen vitner om husfars fortid som sjømann, og møbleringen som helhet om at familien er flyttet til byen fra landdistriktene.

I kjøkkenet er gruen modernisert. Bunnen er senket og en vedkomfyr innsatt. Vann- og vaskeplassen er vis a vis gruen. Oppvask foregår på kjøkkenbordet. En del kjøkkenredskap, bl.a. flere blikkarbeider laget av reisende, henger på kjøkkenveggene. Annen redskap, gryter og kjørl oppbevares i benk og skap. Mat oppbevares i spiskammeret på sjøhuset.

I kammerset bor familiens bestefar. Han har seilt til sjøs og rommet har tatt preg av hans yrke.

Sjøhusloftet

Ytterrommet utenfor kjøkkenet var arbeidsplass og lager. Her ble fiskeredskap reparert og garn bøtt. I Ferkingstadhuset er det garnbestand til en sildefisker. En del av dette henger på sjøhusloftet. De lyse blåsteinte garnene er botnagarn. De mørke, barkete garnene er drevgarn som ble hektet sammen i lenker. En landnot for makrell ligger opplagt i loftshjørnet og ved siden av denne en not for mort.

En glip ligger skrått over garnræne. Det er et sekkeformet redskap som heises opp i mastebommen. Også det ble brukt til å fiske mort med. Ved nøtene står ellers to vasslåk til å beskytte bena mot væte ved snørefiske, og noen flyte- og søkkeredskap. Bak garnræne står en del brakeflettede åleteiner. Kassene ved kjøkkenveggen er til å oppbevare levende fisk i. I hjørnerommet innenfor sjøhusloftet ble salt oppbevart i hauger.

Vindeloftet

Her kan husets heisanordning studeres. Vinden har akse på to sider. Den søndre trekker heisetauet over portene på husets østside. Den nordre trekker heisetau gjennom luker i gulvet fra 1. etg. Salt ble heist opp til vindeloftet i dette tauet. Det ble tømt ned i saltebua gjennom en annen luke i gulvet.

På vindeloftet er det bökkerverksted. Til venstre ses en stavkrakk hvor vannkanten på tønnestavene ble rensset for bark. Tønnestavenes krumming ble høvlet på strykbenken. Tønnestavene ble reist i tykke jernband og plassert i gruen. Sponen i jernristen ble brent oppi tønneemnet for å gjøre stavene varme og myke. Først da ville stavene krumme seg så mye at tønneen kunne tvinges til sin rette form.

Tønneemnet ved benken høvles til i begge ender for å skaffe tett feste for bunn og lokk. Lokkemennene sages og høvles til på en skammel. Bandakrakken i sørenden av verkstedet brukes til å kløyve og smi hatleband på.

På vindeloftet står en drarulle, en benk for høvling av hustømmer og endelig en vogn for en invalid person.

KARMSUND FOLKEMUSEUM

Skåregt. 142, Postboks 246, 5501 Haugesund
Telefon 52 70 93 60 – Telefaks 52 70 93 69
www.karmsundfolkemuseum.no

e-post: postmottak@karmsundfolkemuseum.no

**BLIKSHAVNHUSET,
BROGT. 7b
BOLIG FRA VÅR NÆRE FORTID**

Hva skjedde med de gamle husene i Dokken i velstandstiden etter krigen? Her kan Blikshavnhuset gi svar.

Huset ble bygget av skipsreder Anders Rasmussen Blixhavn mellom 1862 og -64. Planløsningen er slik at det lett kunne bebos av to eller flere husstander.

I 1865 bodde det 11 personer her. I 1926 var tallet på beboere hele 17.

Huset står på høg kjeller som opprinnelig var konstruert i utmurt bindingsverk. Her ble redskap oppbevart. Foran huset lå skipsrederens sjøhus med rom for lagring og sildetilvirkning. På sørsiden var det uthus med fjøs og utedo. Altså et større og mer moderne anlegg enn Ferkingstadhuset, der bolig, lagrings- og arbeidsrom var samlet under samme tak.

Blikshavneiendommen sto uforandret i 90 år. Da ble sjøhuset revet. Våningshuset kom på kommunens hender. Omkring 1950 ble det modernisert. Vinduene ble erstattet med nye uten sprosser.

Gruene i begge etasjene ble revet. Det ble innredet fire små, moderne kjøkkener til 2 to-roms (1. etg.) og 2 ett-roms (2. etg.) leiligheter.

Det nåværende gangpartiet ble delt i tre: gang med trapp til leilighetene oppe, og entré på hver side til leilighetene nede. Her skulle fire kommunale leieboere bo.

I leiligheten mot nord viser vi hvordan en typisk bosituasjon i huset kunne være på dette tidspunktet. (1950-årene)

Her bor det en eldre, enslig dame. Hun har nettopp fått gjester til kaffe.

Det er dekket på i den moderne sofagruppen med blomsterlampe og gummiplante bak.

De eldre møblene som damen har arvet etter foreldrene (pysjsalongen) og som hun har anskaffet i ungdommen (skjenken) står i rommets periferi. På veggene henger familiebilder og billig kunst. Bildene er arrangert i symmetriske grupper. Det er også tingene på sjenk og bokhylle.

Skjenken er til å oppbevare dekketøy i. Gardinene er av kunsttektel som er praktisk å vaske og å henge opp.

Soverommet er møblert med nytt og gammelt slik som stuen. I hvilken rekkefølge er møblene i dette rommet anskaffet?

Kommoden er for undertøy, sengetøy og duker. Der store, hvitmalt skapet er for klær. Soveværelset er leilighetens mest private rom. Her hører synlige tegn på religiøs praksis hjemme.

Kjøkkenet er moderne sammenlignet med kjøkkenene ellers i Dokken. Idealet er lys, luft, hygiene. Det er skap til gryter, redskap og servise. Det er rennende vann og vask. Komfyren er elektrisk.

Alle veggflater er kledd med glatt huntonitt og malt i lyse pastellfarger. Men stolene, krydderhyllen og ting i skapene røper at beboeren har en fortid. Det er skap for matlagring i kjelleren. Vaskefatet er til kroppsvask. Det kan benyttes både på kjøkkenkrakken eller bordet, eller på servanten på soverommet. Vannklosettet for samtlige leiligheter var i kjelleren.

Da museet overtok Blikshavnhuset ble vinduene restaurert og entréveggene i gangen fjernet. For øvrig ble huset pusset opp og fargesatt stort sett slik det var i kommunens tid etter 1950.

"LIVET MELLOM HUSENE"

I leiligheten mot sør er fotoutstillingen "Livet mellom husene" med bilder er fra perioden 1870 til 1950. Se eget førerark.

KARMSUND FOLKEMUSEUM

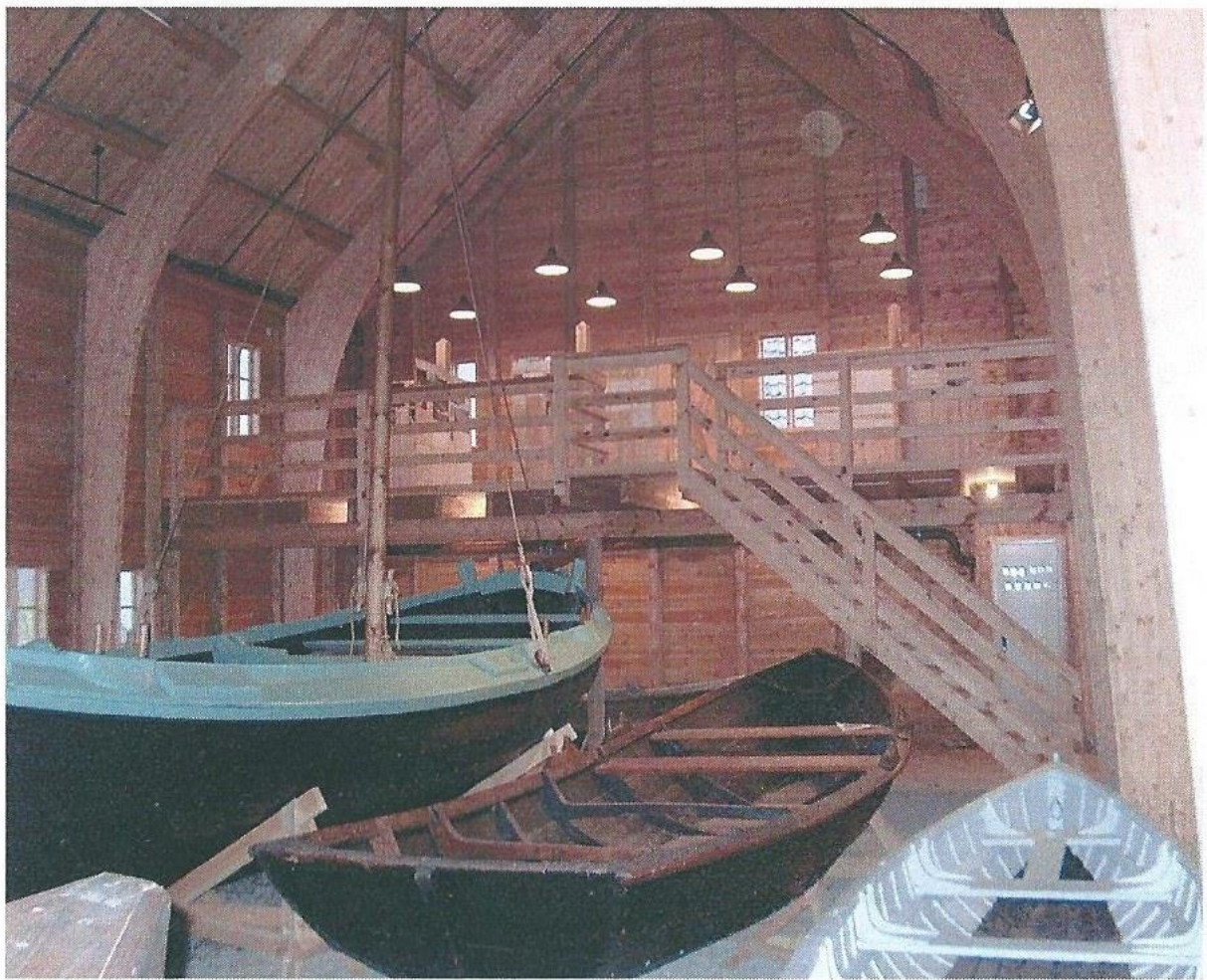
Skåregt. 142, Postboks 246, 5501 Haugesund

Telefon 52 70 93 60 – Telefaks 52 70 93 69

www.karmsundfolkemuseum.no

e-post: postmottak@karmsundfolkemuseum.no

BÅTHUSET I DOKKEN

BÅTSAMLINGEN I DOKKEN

Samlingen omfatter båter til fiske og båter til frakt/handel. Et par båter er til spesiell bruk.

Notbåten (1) er den viktigste fiskebåten. Den ble brukt til sildefiske med landnot eller garn. Mannskapet talte 8 personer, 6 ved årene og 2 ved garn og ror. Det er rom for redskapen midt i båten. Redskapen ble satt og trukket over ruller som ble festet i båttripen.

Sammen med notbåten brukes lettboat **Hardangerfæringen** (9) kan nyttes som lettboat. Når redskapen ble satt hadde basen sin plass i lettboat. Resten av mannskapet opererte fra notbåten.

Snurpenot kom i bruk her i distriktet fra 1904. Med snurpenot foregår sildefisket på åpent hav. Det brukes skøyte og to dorryer. Halve snurpenoten settes fra hver av dorryene.

Dorryen (3) i båthuset skal være den første av denne typen som er bygget i Norge. Det er plass for en halvpart av snurpenoten midt i båten. Båten har klumpet form. Den er ikke ment å skulle ros over lange strekninger. Jernløkkene med store bolter er til å heise dorryen ombord i skøyten med.

Notbåten fra Muslandsvåg (2) er både fiske- og fraktfartøy. Den har rom for garn eller not. Gavlen akter gjør det lett å trekke eller sette redskapen.

Linebåten (5) har høge sider. Den er ment å kunne brukes på åpent hav. Her har den vært brukt til å fiske ulike torskeslag med line. Senere har båten vært brukt som fritidsbåt. Derfor har den små dekk for og akter.

Losbåten fra Utsira (10) er fra før 1900 da det var konkurranselosing. Losbåten utviklet seg fra åpen seilbåt, til overbygde seilbåter, til effektive motorbåter i løpet av 1890 – 1930. Båten egnet seg også godt til fising, og losene deltok i fisket mellom oppdragene.

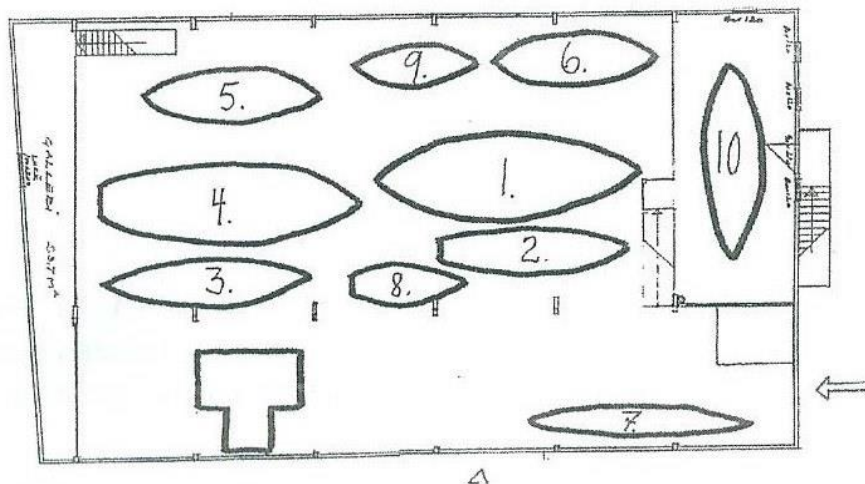
Vengbåten (4) fra Baustad har navn etter den lille kahytten akter. Båten har en vid, lav form. Den er en god seiler i relativt rolig farvann. Den egner seg ikke for fiske, men har vært brukt til å frakte varer til og fra Stavanger med.

I båthuset er det to mindre robåter. Den hvite **giggen** (8) fra barken Zippora ble brukt til å frakte kapteinen til og fra land i. Den hadde sin plass på dekk.

Den langstrakte, smale **giggen** (7) er en kapproingsbåt til konkurransebruk.

Den yngste båten i samlingen er en **motorsjekte** (6). Typen kalles Borgøsjekte etter forhandleren i Haugesund. Den er bygget til ulik bruk, for eksempel kunne slike båter bli brukt til småfiske. Båten her ble benyttet til flukt til England under krigen.

OM DE ENKELTE BÅTENE:

1. SILDANOTBÅT

Til museet fra Utsira i 1963. Bygget i 1909 i Hardanger for Kvalvikbruket på Utsira. Klinkbygget med runde rør. Spiss stevn er et konservativt trekk. Kan også skyldes at båten ble brukt både til not og garn. Seglføring: Storsegl, fokk og klyver. Storseglet hadde gaffel. Det hadde ikke bom nede, men lik. Til Kvalvikbruket hørte ellers spillbåt til tauverk og spill, og lettbåt til basen.

2. NOTBÅT

Til museet fra Muslandsvåg 1984. Bygget av Lars Kollevåg, Muslandsvåg, 1880-90. I bruk til 1930. Brukt til landnot på fiske etter sild og makrell i Muslandsvåg-området. Noten ble rodd ut akter over speilet. Brukt også til frakt av varer og til bording av rutebåt av handelsmann Gabriel Olsen Djursvold.

3. SNURPEDORRY

Til museet fra Åkra i 1950-årene. Bygget i Hardanger 1904 for Gjerdsjø & Bakkevig. Skal være første norskbygde dorry. Klinkbygd. Spisstevnet. Rodd og styrt med åre når noten ble satt ut.

4. VENGBÅT

Til museet fra Baustad, Nedstrand, 1961. Bygget av Ommund Ommundsen Baustad 1840-50. Klinkbygget opprinnelig med trenagler. Senere jernsøm mellom trenaglene. Seglføring: Storsegl, toppsegl, fokk, klyver. To keiper forut til årer. Keipe akter til styreåre. Brukt til varefrakt fra Baustad til Stavanger. Nevning etter vengen (kahytten) akter. Plass til å sove og å koke. Var det mange med på turen, kunne man trekke storseglet over bommen og ligge under dette.

5. LINEBÅT

Til museet fra Risøy i 1959. Bygget i Rogaland i 1905. Konstruert for linefiske med tre bord og ror. Kan ros og segles. Henry Aa. Hauge kjøpte båten i Kvalavåg i 1930 til bruk som lystbåt.

6. MOTORSJEKTE

Hjemsendt fra Shetland og gitt til museet i 1947. Bygget kort før 2. verdenskrig i Hardanger for båtforretningen Borgø på Risøy. Solgt som fritidsbåt. 2,5 hk glødemotor. Sjekta brukt av to haugesundere, Sverre N. Larssen og Arne Baste, til flukt til Shetland i 1941. De ga båten navnet "Olav". Under flukten stanset motoren. Båten hadde årer mast og et latinersegl. Med dette utstyret nådde flyktningene målet.

7. KAPPROINGSGIGG

Til museet i 1962. Trolig bygget i England. Søm, spant og fotstøtter har engelsk preg. Til kapproing for 6 mann. Kjøpt av Haugesund Roklubb ca 1915 fra Stavanger. Båten brukt til kapproing i Smedasundet 17. mai til klubben ble nedlagt.

8. GIGG

Til museet i 1980. Skipsbåt fra barken "Zippora", bygget av John Hauge 1877-78. Preg tyder på at giggen kan være bygget i England eller av skipstømmermann. Skiller seg fra vanlig livbåt ved speilet akter. Brukt til å frakte kapteinen til lands. Da "Zippora" ble solgt i 1909 beholdt kapteinen, Jacob H. Røthing, giggen som fritidsbåt. Båten hadde segl. Fra 1930-årene motor.

9. HARDANGERFÆRING

Til museet fra Haugesund 1994. Bygget i Hardanger ca 1900. Brukt til fjordafiske i Øystese av Torstein Østensjø (1842 – 1919). Senere fritidsbåt i Skånevik.

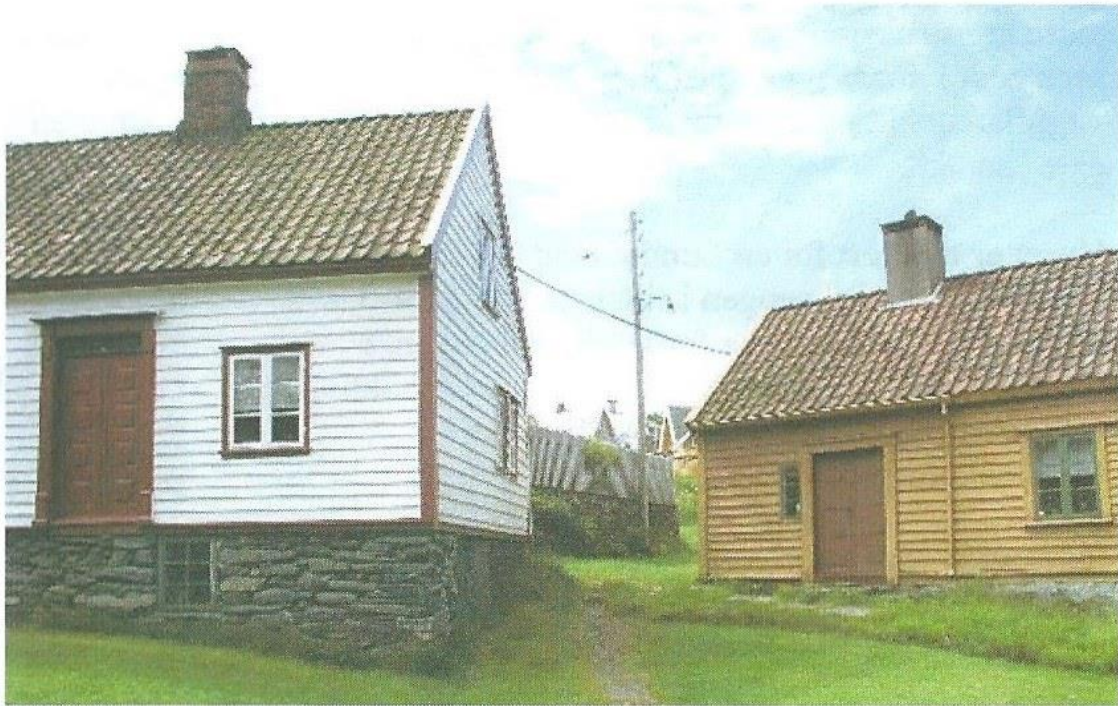
10. LOSBÅT

Til museet fra Utsira i 1966. Bygget ca 1880-90, og i bruk som losbåt til 1918. Seksæring. Vanlig klinkbygget trebørding med hugne halser. Båten var rigget med mast, gaffelbom og spri, samt storseil, fokk og klyver. Losbåten hadde styreåre når de seilte, og et lite trestativ i stavnen til en lanterne. Seks mann rodde båten, og godtgjørelsen for roingen var prosenter av summen losen fikk for innlosingen.

KARMSUND FOLKEMUSEUM

Skåregt. 142, Postboks 246, 5501 Haugesund
Telefon 52 70 93 60 – Telefaks 52 70 93 69
www.haugalandmuseene.no

LOSAHUSET OG STAVAHUSET, BROGT. 9C OG 13B

LOSAHUSET

Losahuset er opprinnelig bygget et sted i Tysvær. Det ble flyttet til byen i 1850-årene av en losfamilie. Familien bosatte seg her da byen vokste til. Bonden på Hasseløy ville ikke selge dyrkbar jord. Huset ble derfor plassert like i strandsteinene. Men dette gjorde også veien kort for losen til båt og utfart.

Den forseggjorte portalen på østsiden har aldri hatt trapp eller dørklink der huset ligger nå. Døren ble bare brukt til lufting. Portalen er betinget av husets tidligere beliggenhet. Når den ble beholdt etter flyttingen, kan det tyde på at man regnet med å flytte huset på ny. Sildeeventyret kunne ta slutt. Dermed ville man måtte søke andre steder hen for utkomme.

STAVAHUSET

Stavahuset har i konstruksjon og plan meget til felles med Losahuset. Men det er mindre, enklere (bare ett rom i bredden) og eldre. Den tømrede kjernen kan være fra 1700-tallet. Lafteknutene tyder på det. Huset ble betydelig endret da det ble oppsatt i Dokken ca 1850. Bl.a. fikk det ny takkonstruksjon med åser og sutak av over- og underliggere.

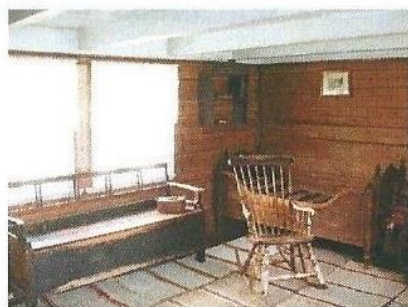

Stavahusets stue har vært delt i to med en skillevegg. I tidens løp har veggen stått på tre ulike steder. Se spor i vegger og tak! Det bodde tre familier i huset – to nede og en ovenpå. Familiene i først etasje delte kjøkkenet, men hadde hver sin inngang.

Slik Stavahuset nå står, illustrerer det forholdene hos småkårsfolk i Haugesund i siste halvdel av 1800-tallet. Innflytterne i byen kom oftest fra landdistriktene omkring. De brakte med seg bondemiljøets boskikk. Jo svakere økonomisk evne, dess lenger holdt man på de gamle møblene. Alt utstyret i stuen stammer fra Bygnes på Karmøy. Slik stuen står, kunne den like godt representert denne bygden som Haugesund by.

Det er soveplasser både i stuen og i kammerset bak kjøkkenet. Benken i SØ-hjørnet er en slagbenk – en kasse som kan vendes og brukes som seng. Rokken står under vegguret. Dette var et fredet område i stuen. Her måtte ungene leke varsomt. Legg merke til mattene på gulvet. De er vevet av garnbuss.

I kjøkkenet er det utstyr til stell av kaffe. På komfyren står en kaffebrenner. Ellers i kjøkkenet er det rikke, morter og kvern til å knuse de brente bønnene.

Før var det vanlig å flytte hus. En grunn til dette er måten huset er bygget på. Det var nyttet trenagler – ikke spiker – i konstruksjonene. Det var derfor lett å plukke delene fra hverandre.

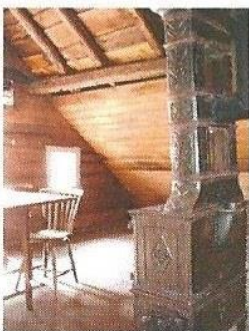
Stue/kammers-seksjonen i Losahuset er laftet av suet plank med sinknov. Kjøkkenseksjonen derimot har en eldre konstruksjonstype. Den er grindbygget. Overdelen av ”grinden” sees godt i nordveggen på loftet. Den bærer taket uavhengig av veggflatene. Legg også merke til den fine sperrkonstruksjonen med ekte ”sutak”.

Huset er møblert for en familie med 7-8 medlemmer. Ektefolket sover i sengen i sidekammerset. 4-5 hjemmевærende barn er fordelt i slagbenken, i uttrekkssengen (ser ut som en krakk under bokhyllen) og i sovesofaen i stuen. En bestemor bor i kjøkkenkammerset.

Utstyr og møblering i boligen er preget av tiden omkring 1. verdenskrig. Et unntak er gruen på kjøkkenet. Den viser en eldre situasjon. Sidekammerset er familiens egentlige hverdagsrom. Stuen er i begrenset bruk til daglig. Til en viss grad har den karakter av finrom. Den er møblert som kombinert spisestue

og salong. Måltidene kan ha foregått på kjøkkenet, men også i noen utstrekning i kammerset og i stuen. Spiskammerset under loftstrappen er til oppbevaring av mat og kjørl. Et lite utedo sto tidligere på østsiden av huset.

Også på loftet er det grue og store åpne rom. Arealet her var bare i bruk i sildesesongen om vinteren. Da ble det leiet bort til tilreisende sildearbeidere. Opptil 20 personer ”lå på flatseng” (underlag av halm) i rommet over stuen og i sidekammerset. De stelte seg mat på gruen i forrommet.

TOPOGRAFIEN, BYGNINGENE OG BOLIGENE I DOKKEN

Stedsnavnet Dokken (i Haugesund “Dukken”) betegner en lukket havn.

Få spor er i dag tilbake etter båthavnen her. Den lå der det indre tunet i museet er. Innløpet strakte seg østover der det i dag ligger en sildekum av betong fra 1916, og mellom Ferkingstadhuset og Båthuset. På nordsiden var denne båthavnen avgrenset av en molo som førte fra Stavahuset til Ferkingstadhuset. På svabergene innerst i Dokken var det lett å trekke opp småbåter. En fortøyningsring i den nåværende gressbakken vitner tydelig om den fordums båthavnen. Den er for lengst gjenfylt.

Dokken var et attraktivt sted å sette opp hus for folk med tilknytning til sild og skip. På tomtene med best ”tilflåt” bygget kapitalsterke innflyttere nye sjøhus. Den eldste typen hadde salteri nede og bolig i overetasjen slik som Ferkingstadhuset. Senere ble det vanlig å bygge sjøhus for seg og eget bolighus i tilknytning til dette. (Båthuset – Blikshavnhuset)

På tomtene lenger inne satte sjøfolk og arbeidsfolk opp små bolighus. Tilflytterne hadde ofte hus med. Tomtene var marginale.

Naturforholdene avgjorde hvordan husene ble plassert i forhold til hverandre. Losahuset og Stavahuset er eksempler på slike små bolighus for alminnelige folk. Flere tilsvarende hus ble revet da Hasseløybroen ble bygget.

Mens Ferkingstadhuset og Blikshavnhuset er relativt flotte hus, har Losa- og Stavahuset mer beskjeden karakter. Museumsinnredningen understreker dette. Boligen i Ferkingstadhuset reflekterer en forholdsvis velstående situasjon. Losahuset viser enklere boforhold og Stavahuset en nokså primitiv bosituasjon. Vær oppmerksom på tidsforholdet mellom boligene. Stavahuset er den eldste boligen, Ferkingstadhuset er 50 år yngre og Losahuset et enda 20 år yngre hjem.

KARMSUND FOLKEMUSEUM

Skåregt. 142, Postboks 246, 5501 Haugesund
Telefon 52 70 93 60 – Telefaks 52 70 93 69
e-post: postmottak@karmsundfolkemuseum.no
www.karmsundfolkemuseum.no